

ТЕМБРОВІ ОСОБЛИВОСТІ ІНТЕРПРЕТАЦІЇ МІДНИХ ДУХОВИХ ІНСТРУМЕНТІВ У ОРКЕСТРОВІЙ МУЗИЦІ ХІХ СТОЛІТТЯ

доктор мистецтвознавства Круль П. Ф.

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, Україна,
Івано-Франківськ

У сучасному музикознавстві глибоку зацікавленість викликають проблеми вивчення змісту музики і прийомів їх реалізації. У полі зору цього фундаментального науково-дослідного напрямку знаходяться питання темброво-звукової виразності музики, оскільки питання про інструментальні тембри становить одну з найважливіших сторін формування художнього образу. Дослідження специфіки конкретного інструментального тембру, втілення в оркестровій поезії його органологічних характеристик. Драматургічні можливості і композиційні функції не так часто стають предметом спеціальних досліджень, тим більше, якщо це стосується тембрів мідних духових інструментів.

Ключові слова: тембр, мідні духові інструменти, оркестрова музика.

Круль П. Ф. Тембровые особенности интерпретации медных духовых инструментов оркестровой музыки / Прикарпатский национальный университет имени Василия Стефаника.

В современном музыковедении глубокую заинтересованность вызывают проблемы изучения содержания музыки и приемов их реализации. В поле зрения этой фундаментальной научно-исследовательской области находятся вопросы тембро-звуковой выразительности музыки, поскольку представление об инструментальных тембрах составляет одну из важнейших сторон формирования художественного образа. Исследование специфики конкретного инструментального тембра, воплощение в оркестровой поэтике его органологических характеристик. Драматургических возможностей и

композиционных функций не так часто становятся предметом специальных исследований, тем более, если это касается тембров медных духовых инструментов.

Ключевые слова: тембр, медные духовые инструменты, оркестровая музыка.

Krul P. F. Timbre peculiarities of brass wind instruments interpretation in orchestral music of XIX century / Vasyl Stefanyk Precarpathian National University, Ukraine, Ivano-Frankivsk.

Problems of music content study and technique of its realization arouse a deep interest in modern musicology. The questions of timbre and acoustic music expressiveness are lying within the field of vision of this fundamental research sphere, because the idea of instrumental timbres makes one of the most important parts of the image. The research of concrete instrumental timbre specifics, embodiment in orchestral poetics of its organological features, dramatic capabilities and composition functions do not become so often the subject for special researches, all the more if it concerns brass wind instruments.

Key words: timbre, brass wind instruments, orchestral music.

Мета даної наукової розвідки полягає у виявленні функціональних можливостей тембру мідних духових інструментів та особливій знаковості в оркестровій музиці. Статус мідних духових інструментів протягом всього розвитку виконавського мистецтва відрізняється особливою неоднозначністю. Початкова недосконалість конструктивних даних міді, пов'язана з можливістю відтворювати тільки звуки натурального звукоряду, що обумовлювало:

- по-перше, особливу інтонаційність цих духових інструментів, яка ґрунтувалася, головним чином, на фанфарно-сигнальних зворотах;
- по-друге, визначала сферу застосування, яка обмежувалася утилітарним призначення.

Знаковим періодом у розвитку інтонаційно-виразового потенціалу мідних духових є остання третина XVІІ - початку XVІІІ століть, коли в оркестрових і

сольних творах натуральні мідні духові інструменти почали відрізнятися особливою, технічно розвиненою і філігранною віртуозністю, як, наприклад, партії труб і валторн у творчості А. Страделла, К. Паллавічіно, Г. Пьєрсела та інших.

Інструментальна реформа ХІХ століття кардинальним чином вплинула на процес розвитку мідного духового інструментарію, оскільки винахід вентельних механізмів допоміг освоїти міді повний звукоряд, пластичний і яскравий звук, а також розширити свої віртуозні властивості, і, звичайно ж, можливості чистого інтонування. Завдяки цьому, авторитет співдружності мідних духових інструментів не тільки значно зріс, але і набув відповідного статусу, який вони повинні були займати по праву.

Художньо-технічні можливості духових інструментів досить різноманітні, але разом з тим і специфічні: при всьому тембровому розмаїтті звук мідних, завдяки своїй репрезентативності, дуже швидко стомлює увагу, нестача натхненної глибини звуку, властивої струнним, особливої гнучкості та віртуозності, характерної для дерев'яних духових, компенсується у міді яскравістю і силою звучання. Пріоритетність у відтворенні не тільки надзвичайно послідовного *crescendo* і *diminuendo*, але відразу різкого, акцентованого звуку з будь-яким відтінком сили від *piano* до гучного *fortissimo* включно, зумовлює ряд функціональних можливостей мідних духових інструментів, які за ними міцно закріпилися у процесі їх історичного розвитку: активне застосування в оркестровому *tutti*, а також часті включення принципу “економії” тембру.

Проблема складу мідної групи була остаточно вирішена у епоху творчості композиторів-романтиків. Так наприклад, оркестр Людвіг ван Бетховена (пізній період творчості) та Карл Марії Вебера залишається ядром всіх сучасних оркестрових комбінацій і є достатнім засобом вираження для більшої частини найтонших оркестрових концепцій великих композиторів ХІХ століття. Це століття визначило нові пріоритети у духовому виконавстві, значення яких вело до домінування оркестрового мислення в музичній творчості загалом і до відмови від універсалізації тембру міді, що виникла на рубежі ХVІІІ - ХІХ

століть. На зміну динамічному оркестру класиків приходить романтичний оркестр, в якому мідні духові, як і інші інструменти, усвідомлюються у фонічно-забарвленій неповторності звукового сприйняття. Насамперед, французька і російська романтично-реалістичні школи (Гектор Берліоз, Михайло Глінка, Петро Чайковський, Микола Римський-Корсаков), поряд із класикою німецького романтизму Карл Марії Вебера, Ріхарда Вагнера демонструють духові соло і звучання міді, як оркестрової групи, в їх обумовленості і зв'язку з компактно-динамічною основою романтичного оркестру.

Ключовою фігурою у розвитку мідної духової оркестрової групи був Дж. Мейєрбер, у творчості якого переважають з автоматизованою у мелодичному і гармонічному розумінні, великі за складом оркестри з повнозвучною і повноправною мідною групою. Валторнам, трубам і тромбонам він доручав, переважно, вагомий тематичний матеріал з широкими і сміливими мелодичними лініями. До найбільш виразних епізодів мідних духових інструментів відносяться «голос зла» з опери «Роберт-Диявол» (унісон фрази тромбонів), а також «сцена благословення кинджалів» з опери «Гугеноти» (зіставлення акордів мідних *fff* і *ppp*). На думку А. Карса, унісон теми мідних інструментів у супроводі фігуральних малюнків струнних, які часто звучали у Дж. Мейєрбера, підказали Р. Вагнеру аналогічне звернення до такої ж комбінації у більшості з нині відомих його творів.

Загалом, оркестрові стилі різних композиторів ХІХ століття послужили основою для формування цілком оригінальної експресивно-образної палітри тембру мідних духових інструментів. Самобутністю і високим професіоналізмом вони окреслили абсолютно нові горизонти у трактуванні цієї групи, продемонструвавши надзвичайно широку оркестрову стилістику багатьом композиторам ХХ століття. Наприклад, ніжна лірика «Романсу» К. Вебера, велична патетика «Траурно-тріумфальної» симфонії Г. Берліоза, трагічні настрої симфонії №6 та симфонічної поеми «Манфред» П. Чайковського та різноманітність настроїв, закарбовані у музичних творах ХІХ століття. Це дозволяє говорити про те, що еволюція мідної групи оркестру призвела до:

- зміни трактування інструментального тембру: від драматично-трагічного, до патетичного в бік поглиблення ліричної спрямованості художніх образів, лірико-філософського міркування, активізації музично-асоціативного ряду;

- поступового розширення темброво-семантичної палітри звукових можливостей групи: від появи оригінальних прийомів музичної виразності й до виникнення нових віртуозно-технічних вимог до виконавській майстерності.

Виходячи з вищезазначеного, можна дійти таких висновків, що:

- у процесі типізації груп оркестру епохи basso-cantiuo від неї відійшли характерні риси інструментальних ансамблів епохи Відродження;

- відбувся перехід до гармонії в оркестрових голосах.

Особливе значення придбала темброва виразність духових інструментів, що було поштовхом для поповнення оркестру новими інструментальними засобами у період розквіту оперної творчості. Власне оперна реформа К. В. Глюка привела до нового трактування інструментальних тембрів оркестру. Розвиток групи мідних духових концертного оркестру завершився у 30-х роках ХІХ століття. Після нетривалого затишшя (остання третина ХІХ — перші десятиліття ХХ ст.) поступово відновлюється композиторська зацікавленість цими інструментами. Це було пов'язано, з одного боку, зі зростаючою популярністю мідних духових інструментів, а з іншого, - з величезним проривом у виконавській школах, що сприяло появі видатних артистів-віртуозів гри на мідних духових інструментах.

Література:

1. Альбрехт Е. Минуте і сьогодення оркестру / Є. Альбрехт. - СПб., 1868. - 262 с.

2. Барсова І. Аспекти поняття оркестр / І.Барсова // Оркестр як тип тембрової організації музичної тканини: науч. реф. СБ - М., 1982. - Вип. 2. - 25 с.
3. Бутір Л. До проблеми еволюції мідних духових інструментів у оркестрі ХІХ століття / Л.Бутір // З інструментальної музичної культури: зб. нау. праць. - ЛГІТМіК, 1988. - С. 113-137.
4. Верді Дж. Вибрані листи. Вид. 2-е / Дж.Верді. - Л.: Музика, 1973. - 352 с.
5. Вітачек Ф. Нариси з мистецтва оркестровки ХІХ століття: історико-стилістичний аналіз партитур Берліоза, Глінки, Вагнера, Чайковського і Римського-Корсакова: навч. посібник для муз. вузів / Ф.Е.Вітачек. - М.: Музика, 1979. - 151 с.
6. Жарков А. Синтаксичні аспекти дослідження тембру / А.Жарков // Київське музикознавство. Музикознавство у діалозі. Musikwissnschaft im Dialog. - К., 2010. - Вип. 33. - С. 23-32.

References:

1. Albert E. Proshloe and nastojashchee Orchestra / E. Albrecht. - SPb., 1868. - 262 p.
2. Barsova Y. Aspects concepts orchestra / Y.Barsova // Orchestra how tembrovovoy organization music type fabric: scientific. Ref. Sat. - M., 1982. - Vol. 2 - 25 sec.
3. L. K Butyr problem of brass wind instruments in an orchestra in XIX century / L.Butyr // Is history instrumental music culture: Sat. scientific. labor. - LHYTMyK, 1988. - P. 113-137.
4. G. Verdi. Favourites writing. Ed. 2nd / Verdi. - L/: Music, 1973. - 352 p.
5. Vytachek F. Essays on the Art of orchestration in XIX century: historical and stylystyc analysis scores Berlyoza, Glinka, Wagner, Tchaikovsky and Rimsky-Korsakov: Textbook. posobyе for music. high schools / F.E.Vytachek. - Moscow: Music, 1979. - 151 p.
6. Zharkov A. Syntax aspects of the study timbre / A.Zharkov // Kyiv musicology. Musicology dialogue. Musikwissnschaft im Dialog. - К., 2010. - Vol. 33. - P. 23-32.